

Корнієнко Г.С.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри земельного та аграрного
права Національного юридичного універси-
тету імені Ярослава Мудрого

ВИДИ ІННОВАЦІЙ У СФЕРІ АГРОБІЗНЕСУ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Інновації – один з найбільш дієвих чинників розвитку агробізнесу, адже, як доводить світова й вітчизняна практика, їх запровадження відчутно впливає на сучасний процес виробництва сільськогосподарської продукції, управління сільськогосподарським підприємництвом та в цілому на здійснення аграрного підприємництва, виводячи його на якісно новий рівень. Вони покладаються в основу матеріально-технічного забезпечення суб'єктів агробізнесу. Зазначимо, що аграрний бізнес давно став в Україні драйвером не лише економіки загалом, а й експорту. Саме завдяки аграріям численні українські ІТ й технологічні компанії мають великий клієнтський ринок та полігон для випробування своїх ідей [1]. Крім того, їх використання підвищує конкурентоспроможність сільськогосподарських товаровиробників. Невипадково Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» було встановлено, що технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу виступає одним із стратегічних пріоритетних напрямів на 2011–2021 роки в Україні [2]. Отже, враховуючи їх значення для подальшого розвитку агробізнесу, виникає потреба їх правового вивчення, зокрема виявлення їх видів.

У економічній літературі аграрна інновація визначається як інновація, реалізована в аграрній сфері [3, с. 55]. Економісти їх поділяють за рівнем впливу: масштабні (новий сорт рослин або техніка), середньомасштабні (зональні системи землеробства) і локальні (технологія виробництва рідкісного, нішевого продукту, наприклад ефіроолійних культур) [4, с. 37]. Впровадження нових технологічних продуктів у сільськогосподарське виробництво сприяє виникненню нових аграрних інновацій, які побудовані на ІТ-технологіях. Як наслідок, агроінновації можуть поділятися на:

аграрні біотехнології (новітні підходи у вирощуванні сільськогосподарських культур і продукції тваринництва, зокрема мікробіом ґрунту, генетика розведення і здоров'я тварин); програмне забезпечення для управління господарством, сенсори та інтернет речей; робототехніка для господарства, механізація та обладнання (робототехніка, автоматизація, виробники дронів, обладнання для вирощування сільськогосподарської продукції); біоенергетика та біоматеріали (видобуток і переробка непродовольчих товарів, сировинні технології, «зелена хімія», фармацевтична продукція); нові системи землеробства (внутрішні ферми, аквакультура, виведення комах, водоростей та мікробів); аграрний маркетплейс (товарні торгові платформи, онлайн-закупівля, лізинг обладнання); технології безпеки харчових продуктів [5, с. 5, 6].

Слід зазначити, що останнім часом простежується тенденція пов'язувати інновації з агробізнесом, при цьому в негативному контексті. Так, підвищення прибутковості аграріїв безпосередньо відносять до ефекту від використання ГМО-технологій, але це звужений, поверховий підхід. Сучасні технології поширюються і на «управлінням полем», коли програми, наприклад, розраховують час, вид насіння залежно від якості землі, сонячного дня тощо. Це не має ніяк не тягне як наслідок модифікацію рослин або застосування системи блокчейн щодо операцій у Держгеокадастрі.

Правовий аспект визначення та поділу аграрних інновацій має безпосередню прив'язку до застосування норм Закону України «Про інноваційну діяльність» [6]. Аналізуючи законодавчий підхід до категорії інновації, можна стверджувати, що інновації агробізнесу – це результат реалізації об'єкта інтелектуальної власності (винаходів, корисних моделей, нових сортів рослин) у сфері агробізнесу, що призначений на отримання економічного, соціального, екологічного ефекту. Їх класифікація співвідноситься із об'єктами інноваційної діяльності, визначеними статтею 4 Закону України «Про інноваційну діяльність» [6], зокрема окремим об'єктом інновації є новий сорт рослин. Враховуючи зв'язок інновацій із правом інтелектуальної власності, аграрні інновації можуть поділятися на: 1) об'єкти авторського права (комп'ютерні програми, бази даних, що використовуються у технологіях цифрового агропробудування

цтва, блокчейнів); 2) об'єкти патентного права (винаходи, корисні моделі у сфері технології вирощування рослин, тварин; способів обробки землі, переробки рослинного матеріалу; штамми мікроорганізмів, грибів; речовини для обробки рослин, тварин; створення нового обладнання тощо); 3) нетрадиційні об'єкти права інтелектуальної власності (нові сорти рослин, тварин); 4) об'єкти нових інновацій програм та проєктів.

Крім наведеної класифікації, інновації у сфері агробізнесу можуть мати і інший поділ. Так, залежно від технології виробництва сільськогосподарської продукції можна виокремити: інновації у сфері традиційних технологій вирощування (нові способи обробки ґрунту, технології виробництва) та інновації щодо вирощування сільськогосподарської продукції, яка містить ГМО. Залежно від галузі виробництва сільськогосподарської продукції можна визначити інновації у: тваринництві, рослинництві, насінництві, рибництві та ін. Також можна класифікувати аграрні інновації залежно від виду забезпечення агробізнесу, зокрема: інновації у матеріально-технічній, інформаційній (технологія блокчейн) та освітній сферах.

Наведені види інновацій у сфері агробізнесу можуть поділятися на два рівні. Перший рівень інновацій використовують сільськогосподарські товаровиробники з метою вирощування та переробки сільськогосподарської продукції. Другий – використовують як сільськогосподарські товаровиробники, так і допоміжні суб'єкти (логістичні компанії), з метою підвищення прибутковості.

Узагальнюючи наведене, визначимо, що встановлення поняття та поділу інновацій у сфері агробізнесу є одним із перспективних напрямів наукових досліджень, який потребує окремої уваги дослідників. Крім того, виходячи із важливого значення аграрних інновацій для розвитку економіки України, можна запропонувати доповнити Закон України «Про інноваційну діяльність» окремим розділом, присвяченим саме аграрним інноваціям.

Список використаних джерел:

1. Шевченко К. Інновації або смерть: як вижити агробізнесу в епоху змін. URL: <https://agravery.com/uk/posts/show/innovacii-abo-smert-ak-viziti-agrobiznesu-v-epohu-zmin>

2. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 8 вересня 2011 р. № 3715-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>

3. Янковська О. І. Інноваційний процес у сільському господарстві. *Наука й економіка*. 2009. № 4, Т. 2. С. 54–58.

4. Саблук П. Т. Інноваційна модель розвитку аграрного сектору економіки України та роль науки в її становленні. *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Серія: Економіка та менеджмент*. 2016. № 9. С. 34–42.

5. Шибаніна О. В., Кормишкін Ю. А. Сучасна парадигма інноваційного розвитку аграрного підприємництва. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2019. Вип. 3. С. 4–10.

6. Про інноваційну діяльність: Закон України від 4 липня 2002 р. № 40-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15>

Кулинич П.Ф.,

*доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України, завідувач сектору проблем аграрного та земельного права Інституту держави і права ім. В.М.Корецького НАН України*

ДЕРЕГУЛЯЦІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ШЛЯХ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Важливою ознакою сформованості законодавства у тій чи іншій сфері суспільних відносин є не тільки та не стільки кількість правових норм, нормативно-правових актів, законів тощо, а якість правового регулювання відповідних суспільних відносин. Одним з показників такої якості є застосування законодавцем такого набору правових засобів (прав, обов'язків, заборон, відповідальності, правових процедур тощо), який би дозволяв учасникам відповідних правовідносин досягати мети своєї участі у них максимально швидко, повно та справедливо. Саме така якість правового регулю-